

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2000-2001

8 MEI 2001

Wetsontwerp houdende vaststelling van bepaalde regels in verband met het juridisch kader voor elektronische handtekeningen en certificatie-diensten

Evocatieprocedure

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE FINANCIËN EN
DE ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN
UITGEBRACHT
DOOR DE HEER **STEVERLYNCK**

Dit wetsontwerp werd op 15 februari 2001 aangenomen door de Kamer van volksvertegenwoordigers en op 5 maart 2001 geëvoceerd op verzoek van 15 senatoren. De onderzoekstermijn voor de Senaat verstrijkt op 21 mei 2001.

Aan de werkzaamheden van de commissie hebben deelgenomen :

1. Vaste leden : de heren De Grauwe, voorzitter, Creyelman, mevrouw Kestelyn-Sierens, de heren Maertens, Moens, Moraël, Poty, Ramoudt, Roelants du Vivier, Siquet, Thissen en Steverlynck, rapporteur.

2. Plaatsvervanger : mevrouw Vanlerberghe.

Zie :

Stukken van de Senaat :

2-662 - 2000/2001 :

Nr. 1: Ontwerp overgezonden door de Kamer van volksvertegenwoordigers.

Nrs. 2 en 3: Amendementen.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2000-2001

8 MAI 2001

Projet de loi fixant certaines règles relatives au cadre juridique pour les signatures électroniques et les services de certification

Procédure d'évocation

RAPPORT

FAIT AU NOM
DE LA COMMISSION
DES FINANCES ET
DES AFFAIRES ÉCONOMIQUES
PAR M. **STEVERLYNCK**

Le présent projet de loi a été adopté le 15 février 2001 par la Chambre des représentants et évoqué le 5 mars 2001 à la demande de 15 sénateurs. Le délai d'examen pour le Sénat vient à échéance le 21 mai 2001.

Ont participé aux travaux de la commission :

1. Membres effectifs : MM. De Grauwe, président, Creyelman, Mme Kestelyn-Sierens, MM. Maertens, Moens, Moraël, Poty, Ramoudt, Roelants du Vivier, Siquet, Thissen et Steverlynck, rapporteur.

2. Membre suppléant : Mme Vanlerberghe.

Voir :

Documents du Sénat :

2-662 - 2000/2001 :

N° 1: Projet transmis par la Chambre des représentants.

N°s 2 et 3: Amendements.

De commissie heeft drie vergaderingen gewijd aan de bespreking van het wetsontwerp, te weten op 18 en 25 april en 8 mei 2001.

**I. INLEIDENDE UITEENZETTING
DOOR DE MINISTER VAN ECONOMIE
EN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK,
BELAST MET HET GROOTSTEDENBELEID**

Meer dan een jaar geleden hebben de Europese Raad en het Europees Parlement de richtlijn 99/93/EC over een communautair kader voor de elektronische handtekeningen aangenomen.

Bewust van het belang van een wettelijk kader op dat gebied, dienden het departement van Economische Zaken en dat van Justitie, in de tijd dat de richtlijn nog een ontwerp was, twee gelijklopende, maar mekaar helemaal aanvullende, wetsontwerpen in.

Het eerste wetsontwerp, ingediend door de minister van Justitie, werd de wet van 20 oktober 2000 tot invoering van het gebruik van telecommunicatiemiddelen en van de gerechtelijke handtekening in de gerechtelijke en buitengerechtelijke procedure (*Belgisch Staatsblad*, 22 december 2000, blz. 42698-42699). Deze wet wijzigt de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek over de bewijsvoering ten einde in de gelijkwaardigheid van de elektronische en de handgeschreven handtekening onder bepaalde voorwaarden te voorzien.

Het tweede wetsontwerp, ingediend door de minister van Economische Zaken, beoogt een meer algemeen kader voor het gebruik van de elektronische handtekening en organiseert de accreditatie van «certificatiedienstverleners», de vennootschappen die elektronische handtekeningen afleveren.

Dit tweede ontwerp, ingediend op 16 december 1999, hetzij drie dagen na de aanneming van de richtlijn, werd conform de Europese voorschriften aan de Europese Commissie genotificeerd. Op 10 mei 2000 heeft de Commissie een gunstig advies over de tekst uitgebracht, waarbij België tevens uitgenodigd werd om sommige bepalingen van het wetsontwerp te wijzigen.

De regering heeft daarna verschillende amendementen voorbereid en, met het oog op duidelijkheid, deze in één regeringsamendement geïntegreerd.

De bezwaren van de Europese Commissie hadden voornamelijk betrekking op het feit dat België niet bevoegd was om bepaalde zaken verplicht te maken. Het ontwerp moest een onderscheid maken tussen de geavanceerde elektronische handtekening geplaatst op een eenvoudig certificaat, de geavanceerde elektronische handtekening geplaatst op een gekwalificeerd certificaat, de geavanceerde elektronische handtekening geplaatst op een gekwalificeerd certificaat afgeleverd door een geaccrediteerde certificatie-dienstverlener.

La commission a consacré 3 réunions à la discussion du projet de loi, à savoir les 18 et 25 avril et le 8 mai 2001.

**I. EXPOSÉ INTRODUCTIF
DU MINISTRE DE L'ÉCONOMIE ET
DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE CHARGÉ
DE LA POLITIQUE DES GRANDES VILLES**

Voici plus d'un an, le Conseil européen et le Parlement européen ont adopté la directive 99/93/EC sur un cadre communautaire pour les signatures électroniques.

Conscient de l'importance d'un cadre légal en la matière, le département des Affaires économiques et de la Justice avaient déposé, à l'époque où la directive n'était encore qu'un projet, deux projets de loi concomitants mais qui se complétaient tout à fait.

Le premier projet de loi, déposé par le ministre de la Justice, est devenu la loi du 20 octobre 2000 instaurant l'utilisation des moyens de télécommunication et de la signature judiciaire dans la procédure judiciaire et extra-judiciaire (*Moniteur belge*, 22 décembre 2000, pp. 42698-42699). Cette loi modifie les dispositions du Code civil sur la production de la preuve judiciaire afin de réaliser l'équivalence de la signature électronique et de la signature manuscrite sous certaines conditions.

Le deuxième projet de loi, déposé par le ministre des Affaires économiques, vise un cadre plus général pour l'utilisation de la signature électronique et organise l'accréditation des «certIFICATEURS», les sociétés émettant des signatures électroniques.

Ce deuxième projet, déposé le 16 décembre 1999, soit trois jours après l'approbation de la directive, a été notifié à la Commission européenne, conformément aux prescriptions européennes. Le 10 mai 2000, la Commission a émis un avis favorable sur le texte, en invitant également la Belgique à modifier certaines dispositions du projet de loi.

Le gouvernement a ensuite préparé plusieurs amendements et, par souci de clarté, les a intégrés dans un unique amendement du gouvernement.

Les objections émises par la Commission européenne portaient notamment sur le fait que la Belgique ne pouvait pas rendre certaines choses obligatoires. Le projet devait distinguer la signature électronique avancée appuyée sur un simple certificat, la signature électronique avancée appuyée sur un certificat qualifié, la signature électronique avancée appuyée sur un certificat qualifié délivré par un prestataire de service de certification accrédité.

Na enkele juridische en taalkundige wijzigingen in de commissie, nam de Kamer het wetsontwerp aan op 15 februari 2001.

Ten slot vestigt de minister de aandacht op de hoogdringendheid om het ontwerp aan te nemen. Gezien het feit dat het eerste aangenomen wetsontwerp wet werd op 20 oktober 2000, is het van belang om het tweede ontwerp zo snel mogelijk aan te nemen om de volledige omzetting van de richtlijn te kunnen garanderen, maar ook om de controle en de accreditatie van de dienstverleners toe te laten.

II. ALGEMENE BESPREKING

Enkele leden achten het duidelijk dat de twee genoemde wetsontwerpen, waarvan er één ondertussen de wet van 20 oktober 2000 is geworden, met elkaar in verband staan.

Gelet op het feit dat de wet van 20 oktober 2000 met betrekking tot de elektronische handtekening feitelijk niet toegepast kan worden zolang er niet is gestemd over het wetsontwerp met betrekking tot de certificatie-dienst, is de reglementering voor het gebruik van de elektronische handtekening niet operationeel.

Een lid peilt bijgevolg naar de stand van zaken in de andere landen van de Europese Unie met betrekking tot de omzetting van de richtlijn in kwestie. Behoort België tot de koplopers voor de omzetting of zijn wij één van de laatsten?

De minister bevestigt dat er enige complementariteit is maar dat de wet van 20 oktober 2000 essentieel gericht is op de ontvankelijkheid van juridische handelingen.

Wat de omzetting betreft, herhaalt de minister dat het wetsontwerp werd voorgelegd aan het Parlement drie dagen nadat de richtlijn 99/93/EC was aangenomen. België behoort dus niet tot de laatste Europese landen die de omzetting doorvoeren. Enkel Zweden en Finland hebben de richtlijn al omgezet; Frankrijk is er mee bezig.

Een commissielid relateert de snelheid waarmee België de richtlijn omzet. De regering heeft een belangrijk amendement moeten indienen op het tweede wetsontwerp naar aanleiding van de opmerkingen van de Europese commissie. Spreker betreurt het feit dat het aldus aangepaste wetsontwerp niet opnieuw aan de Raad van State voor advies werd voorgelegd. Hij stelt in de tekst van het ontwerp, zoals overgezonden door de Kamer, nogal wat slordigheden vast die niet alleen van taalkundige aard zijn.

Een lid peilt naar de relatie tussen het voorliggende wetsontwerp en de overheids-PKI (Public Key Infrastructure).

Après quelques modifications légistiques et linguistiques en commission, la Chambre a adopté le projet de loi le 15 février 2001.

Enfin, le ministre attire l'attention sur l'urgence de l'adoption du projet. Compte tenu de l'adoption du premier projet de loi, devenu la loi du 20 octobre 2000, il importe que le deuxième projet soit au plus vite adopté afin de garantir une transposition complète de la directive mais également de permettre la mise en place du contrôle et de l'accréditation des prestataires.

II. DISCUSSION GÉNÉRALE

Quelques membres estiment qu'il est clair que les deux projets de loi mentionnés, dont l'un est devenu depuis la loi du 20 octobre 2000, sont liés.

Étant donné que la loi du 20 octobre 2000 relative à la signature électronique n'est pas applicable dans les faits tant que le projet de loi relatif au service de certification n'est pas voté, la réglementation concernant l'utilisation de la signature électronique n'est pas opérationnelle.

Un membre demande par conséquent quelle est la situation dans les autres pays de l'Union européenne en ce qui concerne la transposition de la directive en question. La Belgique fait-elle partie du peloton de tête pour la transposition ou sommes-nous à la traîne?

Le ministre affirme qu'il y a des effets de complémentarité, mais que la loi du 20 octobre 2000 vise essentiellement la recevabilité dans des actes juridiques.

En ce qui concerne la transposition, le ministre répète que ce projet de loi a été déposé au parlement trois jours après l'adoption de la directive 99/93/CE. La Belgique ne se trouve donc pas à la queue des pays de l'Union européenne en matière de la transposition. Seules la Suède et la Finlande ont déjà transposé la directive; la France est en train de le faire.

Un commissaire relativise la rapidité avec laquelle la Belgique transpose la directive. Le gouvernement a dû déposer un amendement important au deuxième projet de loi à la suite des observations de la Commission européenne. L'orateur regrette le fait que le projet ainsi adapté n'ait pas été soumis à nouveau à l'avis du Conseil d'État. Il constate de nombreuses imperfections qui ne sont pas seulement d'ordre linguistique dans le texte tel qu'il a été transmis par la Chambre.

Un membre demande quel est le lien entre le projet de loi à l'examen et l'ICP (infrastructure à clé publique).

De minister antwoordt dat er bij het uitwerken van de overheids-PKI wel degelijk rekening zal worden gehouden met de complementariteit van de verschillende regelingen.

Ten slotte wijst een lid op het belang van het ontwerp dat een sluitstuk is om elektronische handelingen en transacties mogelijk te maken. Voor 17 januari 2002 zal nog een wet moeten aangenomen worden om de richtlijn met betrekking tot de elektronische handel (nr. 2000/31) van 18 juni 2000 om te zetten.

III. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Alleen de artikelen waarop een amendement is ingediend, worden besproken.

Artikel 2

De heer Steverlynck dient het amendement nr. 1 in, dat ertoe strekt de lijst van de definities uit te breiden met het begrip «ondertekenaar».

De indiener verwijst hierbij naar de verantwoording bij zijn amendement (zie Stuk, Senaat, nr. 2-662/2, blz. 1).

De minister vraagt het amendement te verwerpen omdat het wetsontwerp de rechten en plichten, als ook de verantwoordelijkheid van de certificaathouder en niet die van de ondertekenaar voor ogen heeft. De minister geeft toe dat de richtlijn het begrip «ondertekenaar» definieert, maar het meer precieze begrip «certificaathouder» verdient de voorkeur. Het toepassingsgebied van het wetsontwerp betreft dus enkel de certificaathouders en niet de ondertekenaars, zelfs al gaat het in de meeste gevallen over eenzelfde persoon, maar er kan een verschil tussen de certificaathouder en de ondertekenaar bestaan.

De minister wijst er ook op dat de Raad van State over dit punt geen opmerking heeft gemaakt.

De certificaathouder, die een rechtspersoon kan zijn, tekent dus via natuurlijke personen, die ondertekenaars zijn.

De auteur van het amendement gaat akkoord met het feit dat «certificaathouder» in dit ontwerp het geëigende begrip is, doch op diverse plaatsen in de tekst wordt de term «ondertekenaar» gebruikt zonder dat dit begrip in de lijst van de definities is opgenomen.

Het amendement nr. 1 wordt verworpen met 6 stemmen tegen 1 stem bij 1 onthouding.

Artikel 3

De heer Steverlynck dient een amendement nr. 2 in (*ibidem*, blz. 2), dat ertoe strekt dit artikel te doen vervallen.

Le ministre répond qu'il sera bel et bien tenu compte, lors de l'élaboration de l'ICP, de la complémentarité des diverses réglementations.

Enfin, un membre attire l'attention sur l'importance du projet qui constitue la pierre angulaire permettant les actes et les transactions électroniques. Il faudra encore voter une loi avant le 17 janvier 2002 pour transposer la directive du 18 juin 2000 sur le commerce électronique (n° 2000/31).

III. DISCUSSION DES ARTICLES

Seuls les articles auxquels un amendement est déposé sont discutés.

Article 2

M. Steverlynck dépose l'amendement n° 1, qui vise à compléter la liste des définitions en y ajoutant la notion de «signataire».

L'auteur renvoie à la justification de son amendement (voir doc. Sénat, n° 2-662/2, p. 1).

Le ministre demande de rejeter l'amendement parce que le projet de loi concerne les droits et obligations ainsi que la responsabilité du titulaire du certificat et pas non du signataire. Le ministre admet que la directive définit la notion de «signataire» mais il vaut mieux opter pour la notion plus précise de «titulaire de certificats». Le champ d'application du projet de loi concerne donc seulement les titulaires de certificat et non les signataires, même s'il s'agit dans la plupart des cas de la même personne, mais il peut y avoir une différence entre le titulaire de certificat et le signataire.

Le ministre souligne aussi que le Conseil d'État n'a pas fait d'observation sur ce point.

Le titulaire, qui peut être une personne morale, signe donc via des personnes physiques qui sont signataires.

L'auteur de l'amendement admet que le «titulaire de certificat» est la notion propre à ce projet, mais en plusieurs endroits on utilise le terme signataire dans le texte sans que ce terme figure dans la liste des définitions.

L'amendement n° 1 est rejeté par 6 voix contre 1 et 1 abstention.

Article 3

M. Steverlynck dépose un amendement n° 2 (*ibidem*, p. 2), qui vise à supprimer cet article.

De auteur stipt aan dat het opnemen van een dergelijke bepaling geen gebruikelijke methode is en bovendien geen wettelijke rechten of verplichtingen creëert. Juridisch beschouwd gaat het eerder over een element dat in de toelichting thuishoort.

De minister verklaart tal van wetten te kennen waarin het toepassingsgebied is opgenomen en meent bijgevolg dat dit artikel niet overbodig is. Hij geeft wel toe dat het toepassingsgebied niet altijd in de wettekst wordt opgenomen, doch deze bepaling kan geen reden zijn om het wetsontwerp niet aan te nemen.

Een lid brengt begrip op voor het amendement, dat eerder «cosmetisch» van aard is. Het is niet omdat in andere wetten gelijkaardige fouten zijn geslopen dat deze in het voorliggende ontwerp moeten hernomen worden.

Het amendement nr. 2 wordt verworpen met 6 tegen 2 stemmen.

Artikel 4

Artikel 4, § 1

Amendement nr. 3 van het heer Steverlynck strekt ertoe de eerste paragraaf van dit artikel te doen vervallen.

De auteur meent dat de voorgestelde paragraaf 1 problemen kan doen rijzen en verwijst daarbij naar de veelgebruikte EDI-contracten die mogelijks niet langer worden toegelaten. Paragraaf 1 zou hiervoor een belemmering kunnen vormen omdat een partij zou kunnen aanvoeren dat contractueel niemand kan verplicht worden rechtshandelingen te stellen via elektronische weg. Dit kan niet de bedoeling van dit wetsontwerp zijn. Het is precies de bedoeling dat elektronische handtekeningen ook in de toekomst snel en veelvuldig zouden kunnen worden gebruikt. Een aantal firma's zoals Amazon.com en Barnes & Noble wensen contractueel dat hun klanten de elektronische handtekening gebruiken. De eerste paragraaf van het artikel 4 lijkt dit onmogelijk te maken.

De minister benadrukt dat de bepaling van § 1 niet op de relaties tussen particulieren slaat maar wel op de relaties van de particulieren met de overheid. Het spreekt vanzelf dat het natuurlijke en private rechtspersonen vrij staat contractueel te bepalen dat rechtshandelingen tussen hen via elektronische weg moeten gebeuren.

De auteur van het amendement merkt op dat wanneer twee private contractpartijen geconfronteerd worden met een duidelijke wetsbepaling die bepaalt dat «niemand (kan) verplicht worden rechtshandelingen te stellen via elektronische weg», er een betwisting kan ontstaan indien de contractuele bepalingen hiervan afwijken. Daarom stelt hij voor de tekst te

L'auteur signale qu'il n'est pas courant de prévoir une telle disposition et qu'elle ne crée en outre pas de droits ou obligations au plan légal. Juridiquement, il conviendrait plutôt de reprendre cet élément dans l'exposé des motifs.

Le ministre déclare connaître plusieurs lois dans lesquelles figure le champ d'application et estime par conséquent que cet article n'est pas superflu. Il concède cependant que le champ d'application ne figure pas toujours dans le texte de loi mais ce n'est pas une raison pour rejeter le projet de loi.

Un membre déclare qu'il peut comprendre l'amendement, qui est plutôt d'ordre «cosmétique». Ce n'est pas parce que de telles imperfections se sont glissées dans d'autres lois qu'elles doivent être reprises dans le présent projet.

L'amendement n° 2 est rejeté par 6 voix contre 2.

Article 4

Article 4, § 1er

L'amendement n° 3 de M. Steverlynck vise à supprimer le premier paragraphe de cet article.

L'auteur estime que le paragraphe 1er proposé peut susciter des problèmes et renvoie à cet égard aux contrats EDI qui ne seront peut-être plus autorisés. Le paragraphe 1er pourrait constituer un obstacle car l'une des parties pourrait faire valoir que contractuellement, personne ne peut être contraint de poser un acte juridique par voie électronique. Telle ne peut être l'intention de ce projet de loi. Le but est précisément que les signatures électroniques puissent encore être utilisées rapidement et souvent à l'avenir. Des sociétés comme Amazon.com et Barnes & Noble expriment contractuellement le souhait que leurs clients utilisent la signature électronique. Le premier paragraphe de l'article 4 semble rendre la chose impossible.

Le ministre souligne que la disposition du § 1er ne concerne pas les relations entre particuliers mais bien les relations des particuliers avec les autorités. Il est évident que des personnes morales privées et des personnes physiques sont libres de prévoir que des actes juridiques peuvent avoir lieu entre elles par voie électronique.

L'auteur de l'amendement remarque que si deux parties contractantes privées sont confrontées à une disposition légale précise, qui prévoit que «nul ne peut être contraint de poser un acte juridique par voie électronique», il peut y avoir contestation si les dispositions contractuelles y dérogent. C'est pourquoi il propose de modifier le texte en mentionnant explici-

wijzigen door uitdrukkelijk te vermelden dat alleen de betrekkingen met de overheid worden geïsoleerd.

De heer Steverlynck dient bijgevolg het subamendement nr. 11 in, amendement op zijn amendement nr. 3, om expliciet te stellen dat deze bepaling enkel geldt in de relaties met de overheid (*ibidem*, blz. 5). Dit amendement moet het mogelijk maken dat private contractpartijen van deze bepaling af zouden wijken.

De minister deelt de bekommernis van het commissielid rond de duidelijkheid van deze bepaling, maar meent dat het vermelden van deze intentie in het verslag een voldoende waarborg biedt voor de betrokkenen.

Ook al is een ander commissielid eveneens van oordeel dat de opname van deze intentie in het parlementaire werkzaamheden voldoende is, meent hij toch dat het amenderen van de tekst moet worden overwogen, zeker wanneer de commissie zou besluiten nog andere amendementen aan te nemen.

De indiener van het amendement onderstreept zijn bedoeling, namelijk een verduidelijken van de tekst zodat de elektronische handtekening meer en meer ingang zou vinden. Hij wil vermijden dat in de toekomst contractpartijen zich op onduidelijke bepalingen zouden beroepen om onder hun verplichtingen uit te komen. De minister heeft tijdens de besprekingen in de Kamer dezelfde argumentatie gebruikt. Aangezien de spreker vreest dat de gesuggereerde oplossing, namelijk de vermelding van de draagwijdte in het verslag, onvoldoende juridische garanties biedt, heeft hij de amendementen nrs. 3 en 11 ingediend.

Een lid merkt op dat de verklaring van de minister met betrekking tot de draagwijdte van artikel 4, § 1, niet beantwoordt aan het toepassingsgebied zoals bepaald in artikel 3 van het ontwerp. Deze laatste bepaling blijft niet enkel beperkt tot de relaties met de autoriteiten. Ze voert een reglementering in voor alles wat verband houdt met de elektronische handtekening. Er is dus een marge tussen de intenties van de minister en het toepassingsgebied van de wet.

De commissaris denkt dat in de toekomst de rechtzoekende niet in de parlementaire verslagen zal gaan kijken om te weten wat de intentie van de minister was, maar effectief de wettekst zal nemen om te bepalen of een geschil op de ene of de andere manier beslecht moet worden.

Het amendement nr. 11 wordt verworpen met 6 stemmen tegen 1 stem bij 1 onthouding. Het amendement nr. 3 op artikel 4 zelf wordt verworpen met 7 stemmen tegen 1 stem.

Artikel 4, § 4

Bij deze paragraaf worden twee problemen aangekaart: de term «kan» in artikel 1322, tweede lid, van

tement que seules les relations avec les autorités sont visées.

M. Steverlynck dépose par conséquent l'amendement n° 11, amendement en ordre subsidiaire à son amendement n° 3, afin d'indiquer explicitement que cette disposition ne vaut que pour les relations avec les autorités (*ibidem*, p. 5). Cet amendement doit permettre à des parties contractantes privées de déroger à cette disposition.

Le ministre partage la préoccupation du commissaire concernant la clarté de cette disposition, mais trouve que faire mention de cette intention dans le rapport donne une garantie suffisante pour les personnes concernées.

Même si un autre membre de la commission estime aussi que la mention de cette intention dans les travaux parlementaires suffit, il estime malgré tout qu'il convient d'envisager d'amender le texte, en tout cas si la commission devait décider d'accepter d'autres amendements.

L'auteur de l'amendement souligne son intention, à savoir préciser le texte afin que la signature électronique soit de plus en plus utilisée. Il veut éviter qu'à l'avenir, les parties contractantes invoquent des dispositions imprécises en vue d'échapper à leurs obligations. Le ministre a utilisé la même argumentation lors de la discussion à la Chambre. Étant donné que l'orateur craint que la solution suggérée, à savoir la mention de la portée au rapport, n'offre pas assez de garanties juridiques, il a déposé les amendements n°s 3 et 11.

Un membre fait observer que la déclaration du ministre quant à la portée de l'article 4, § 1er, ne correspond pas au champ d'application défini à l'article 3 du projet. Cette dernière disposition ne se limite pas aux seules relations avec les autorités. Elle instaure une réglementation pour tout ce qui concerne la signature électronique. Entre les intentions déclarées par le ministre et le champ d'application de la loi, il y a donc une marge.

Le commissaire pense qu'à l'avenir, le justiciable n'ira pas voir dans les rapports parlementaires quelle était l'intention du ministre mais prendra effectivement le texte de loi pour déterminer si, effectivement, il y a matière à régler un litige d'une façon ou d'une autre.

L'amendement n° 11 est rejeté par 6 voix contre 1 et 1 abstention. L'amendement n° 3 à l'article 4 proprement dit est rejeté par 7 voix contre 1.

Article 4, § 4

Deux problèmes sont abordés dans ce paragraphe: le terme «peut» de l'article 1322, deuxième alinéa, du

het Burgerlijk Wetboek en het probleem van de handtekening van de rechtspersoon.

De heer Steverlynck dient vooreerst het amendement nr. 4 in (*ibidem*, blz. 2). Deze paragraaf betreft de bewijskracht en dient samengelezen te worden met het artikel 1322 van het Burgerlijk Wetboek, zoals gewijzigd bij voornoemde wet van 20 oktober 2000. Artikel 1322 bepaalt dat «... kan, voor de toepassing van dit artikel, voldoen aan de vereisten van de handtekening». In paragraaf 4 van artikel 4 van voorliggend wetsontwerp staat dan weer: «Onverminderd de artikelen 1323 en volgende van het Burgerlijk Wetboek voldoet een geavanceerde elektronische handtekening aan de vereisten van artikel 1322, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek ...». Als de beide bepalingen samen worden gelezen, dan ontstaat mogelijks twijfel.

Het amendement nr. 4 beoogt een klare en duidelijke tekst in te voeren die beter de *ratio legis* weergeeft. Het is immers de bedoeling — ook van de Europese Commissie — dat een elektronische handtekening integraal dezelfde rechtskracht heeft als een klassieke handtekening. De voorgestelde formulering biedt meer zekerheid en vermijdt dat dit principe na de inwerkingtreding van deze wet nog in twijfel zou worden getrokken. Het amendement sluit dus beter bij de richtlijn aan.

Een tweede punt van dit amendement betreft de weglating van de verwijzing naar enerzijds een natuurlijke en anderzijds een rechtspersoon, zodat de discussie over de vraag wat de handtekening van een rechtspersoon is, wordt vermeden.

Een ander lid kan instemmen met de bezwaren die tegen de vierde paragraaf zijn geuit. Het woordje «kan» in artikel 1322, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek stelt een probleem omdat het de volledige gelijkstelling van de gekwalificeerde elektronische handtekening met de klassieke handtekening in de weg staat. Daarnaast geeft het onderscheid dat in het artikel 4, § 4, van het ontwerp gemaakt wordt tussen natuurlijke en rechtspersonen eveneens aanleiding tot discussie. Impliciet stelt het wetsontwerp dat een rechtspersoon een handtekening kan plaatsen met dezelfde rechtsgeldigheid als een natuurlijk persoon. Welnu, de Raad van State schrijft in zijn advies (Stuk Kamer, nr. 50-322/1, blz. 60) dat een rechtspersoon als zodanig geen stuk kan ondertekenen.

Een lid repliceert dat de in artikel 1322 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde handtekening — al dan niet in elektronische vorm — een handtekening is die verwijst naar natuurlijke personen. Artikel 4, § 4, van het ontwerp verwijst naar artikel 1322 van het Burgerlijk Wetboek en slaat dus op natuurlijke personen die desgevallend een vertegenwoordiger kunnen zijn van een rechtspersoon. De toegevoegde verwijzing naar rechtspersonen is overbodig en verwarrend, tenzij het de bedoeling zou zijn de bestaande regels van verte-

Code civil et le problème de la signature de la personne morale.

M. Steverlynck dépose tout d'abord l'amendement n° 4 (*ibidem*, p. 2). Ce paragraphe concerne la force probante et doit être lu conjointement à l'article 1322 du Code civil, tel que modifié par la loi précitée du 20 octobre 2000. L'article 1322 prévoit que «... peut, pour l'application de cet article, satisfaire aux exigences de la signature». Mais le paragraphe 4 de l'article 4 du projet de loi en examen stipule à nouveau que «Sans préjudice des articles 1323 et suivants du Code civil, une signature électronique avancée ... satisfait aux exigences de l'article 1322, deuxième alinéa, du Code civil ...». Si on lit les deux dispositions ensemble, le doute est possible.

L'amendement n° 4 vise à obtenir un texte clair et précis, rendant mieux compte de la *ratio legis*. L'intention — notamment de la Commission européenne — est en effet de donner à la signature électronique la même valeur juridique qu'une signature classique. La formulation proposée offre plus de sécurité et évite que ce principe soit encore remis en doute après l'entrée en vigueur de cette loi. L'amendement correspond donc mieux à la directive.

Un deuxième point de cet amendement concerne la suppression de la référence, d'une part, aux personnes physiques et, d'autre part, aux personnes morales, ce qui permet d'éviter la discussion sur la question de savoir ce qu'est la signature d'une personne morale.

Un autre membre est d'accord avec les objections exprimées à l'égard du quatrième paragraphe. Le terme «peut» de l'article 1322, deuxième alinéa, du Code civil pose un problème car il empêche l'assimilation complète de la signature électronique qualifiée à la signature classique. En outre, la distinction faite à l'article 4, § 4, du projet entre des personnes morales et physiques prête aussi à discussion. Implicitement, le projet de loi sous-entend qu'une personne morale peut apposer une signature ayant la même valeur juridique qu'une personne physique. Or, le Conseil d'État écrit dans son avis (Doc. Chambre, n° 50-322/1, p. 60) qu'une personne morale ne peut signer un document en tant que telle.

Un membre répond que la signature visée à l'article 1322 du Code civil — qu'elle soit ou non sous une forme électronique — est une signature qui renvoie à des personnes physiques. L'article 4, § 4, du projet se réfère à l'article 1322 du Code civil et concerne donc des personnes physiques qui, le cas échéant, peuvent représenter une personne morale. La référence ajoutée aux personnes morales est superflue et prête à confusion, à moins que le but poursuivi ne soit de modifier les règles existantes de représenta-

genwoordiging van vennootschappen te wijzigen hetgeen expliciet wordt uitgesloten in artikel 3 van het ontwerp.

De minister verklaart dat paragraaf 4 de bewijskracht organiseert van «enkel de geavanceerde of ook ontwikkelde elektronische handtekeningen gerealiseerd op basis van een gekwalificeerd certificaat en tot stand gebracht door een beveiligde apparatuur waarmee handtekeningen worden gevormd».

De bepaling van het Burgerlijk Wetboek organiseert daarentegen alleen de ontvankelijkheid voor het gerecht van elk type van elektronische handtekening. Die benadering is in overeenstemming met artikel 5 van de Europese richtlijn dat eveneens een duidelijk onderscheid maakt tussen de bewijskracht en de ontvankelijkheid.

Dientengevolge werd de aanduiding rechtspersonen precies hier gegeven met het oog op de duidelijkheid. Er is dus uitdrukkelijk voorzien dat een rechtspersoon een elektronische handtekening kan zetten. Amendement nr. 4 aanvaarden en dus de verwijzing naar rechtspersonen schrappen betekent dat de hele opzet van het ontwerp opnieuw in gevaar wordt gebracht.

Verscheidene leden zijn niet helemaal overtuigd.

Volgens een lid moet er een onderscheid worden gemaakt tussen het certificaat en de handtekening. Niemand betwist dat een rechtspersoon certificaathouder kan zijn. Alleen rijst de vraag of een rechtspersoon een handtekening kan geven die dezelfde rechtsgeldigheid heeft als de handtekening van een natuurlijke persoon. Het Burgerlijk Wetboek erkent eigenlijk alleen handtekeningen van natuurlijke personen.

Certificaten in het algemeen kunnen verwijzen naar natuurlijke personen, of rechtspersonen maar bijvoorbeeld ook naar een «veilige server» (*secure server*) of objecten (*object publishing*). Bijgevolg kan de generieke term elektronische handtekening ook gebruikt worden voor dergelijke certificaten. Dit mag niet verward worden met de handtekening zoals bedoeld in artikel 1322 waar het enkel over één specifieke elektronische handtekening gaat, namelijk die van een natuurlijke persoon al of niet in digitale vorm.

Een ander aspect betreft het principe van de «*corporate governance*». Indien het inderdaad zo zou zijn dat een rechtspersoon rechtsgeldig een handtekening kan plaatsen zonder dat gekend is welke natuurlijke persoon daartoe de privé-sleutel heeft gebruikt, stelt zich een probleem van aansprakelijkheid. Het is hier van belang om precies te weten welke bestuurder getekend heeft omdat het nadien — in termen van «*corporate governance*» — duidelijk moet zijn wie de uiteindelijke verantwoordelijkheid draagt.

tion des sociétés, ce qu'exclut explicitement l'article 3 du projet.

Le ministre déclare que le paragraphe 4 n'organise que la force probante de «signatures électroniques avancées ou de signatures électroniques réalisées sur la base d'un certificat qualifié et créée par un dispositif sécurisé de création de signature».

La disposition du Code civil n'organise par contre que la recevabilité en justice de tout type de signature électronique. Cette approche est conforme à l'article 5 de la directive européenne qui fait aussi une distinction claire entre la force probante et la recevabilité.

Par conséquent, l'indication des personnes morales a été faite là précisément dans un souci de clarté. Il est donc expressément prévu qu'une personne morale puisse signer électroniquement. Accepter l'amendement n° 4 et donc supprimer la référence aux personnes morales reviendrait à mettre en danger toute l'économie du projet.

Plusieurs membres ne sont pas tout à fait convaincus.

D'après un membre, il convient de faire une distinction entre le certificat et la signature. Personne ne conteste qu'une personne morale puisse être titulaire d'un certificat. Simplement, on peut se demander si une personne morale peut émettre une signature ayant la même valeur juridique que la signature d'une personne physique. Le Code civil ne reconnaît en fait que les signatures de personnes physiques.

D'une manière générale, les certificats peuvent faire référence à une personne physique, à une personne morale, mais aussi, par exemple, à un serveur sécurisé (*secure server*) ou à des objets (*object publishing*). Le terme générique «signature électronique» peut dès lors aussi être utilisé pour ce genre de certificats. Il ne peut y avoir de confusion avec la signature visée à l'article 1322 du Code civil, où il n'est question que d'une seule signature électronique spécifique, à savoir celle d'une personne physique, que ce soit sous forme numérique ou non.

Un autre aspect concerne le principe de la «*corporate governance*». En effet, si une personne morale pouvait apposer valablement une signature sans que l'on sache quelle personne physique a utilisé la clé privée à cet effet, cela poserait un problème de responsabilité. Il est important de savoir précisément quel administrateur a signé parce que par la suite — en termes de «*corporate governance*» — il faut savoir clairement qui porte la responsabilité finale.

De minister laat opmerken dat op gerechtelijk vlak de rechtspersoon verantwoordelijk is.

Ook een ander lid stelt dat het weliswaar duidelijk is dat een rechtspersoon certificaathouder kan zijn en dat de elektronische handtekening van die rechtspersoon evenwaardig is aan een gewone handtekening, maar het is een andere zaak om precies te weten welke natuurlijke persoon uiteindelijk voor die rechtspersoon elektronisch heeft getekend. Het is evident dat de bestuurder namens de vennootschap optreedt. Doch door in paragraaf 4 te spreken van een handtekening van een rechtspersoon, creëert men een zekere twijfel en onduidelijkheid.

Wat het eerste punt betreft, is deze spreker het niet helemaal met de minister eens. Paragraaf 4 bepaalt dat een geavanceerde elektronische handtekening gelijkgesteld wordt wanneer die voldoet aan de vereisten van artikel 1322, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek. Deze bepaling is gewijzigd door de wet van 20 oktober 2000 en stelt nu «Kan, voor de toepassing van dit artikel, voldoen aan de vereiste van een handtekening, ...». Het is dus niet automatisch het geval. De gelijkstelling is dus niet sluitend. Er zou geen enkele discussie mogen bestaan over het feit dat een elektronische handtekening identiek is met een klassieke handtekening.

De minister benadrukt dat in de tekst van artikel 8, § 3, van het ontwerp, er gepreciseerd wordt dat de certificatie-dienstverlener moet controleren of de persoon inderdaad gemachtigd is om de rechtspersoon te verbinden die het certificaat in bezit heeft.

Een lid vraagt zich af of dit in de praktijk wel toepasbaar is. Het lijkt hem veel eenvoudiger om het laatste zinsdeel van artikel 4, § 4, te doen vervallen.

Volgens de minister zal de verantwoordelijkheid van de personen snel geïdentificeerd worden aangezien de houder de naam van de verantwoordelijke personen moet opgeven. Achter de certificaathouders, die rechtspersonen zijn, staan verantwoordelijke natuurlijke personen.

Een commissielid komt terug op het probleem van de *corporate governance* en de aansprakelijkheid. Als een contracterende partij niet kan weten welke bestuurder een beslissing heeft genomen, dan is dit negatief vanuit het standpunt van de transparantie van het bestuur van een onderneming. Men moet desgevallend achteraf de aansprakelijkheid van individuele bestuurders kunnen vaststellen.

Voor de minister volstonden de transparantiegaranties.

Hij herhaalt dat als de commissie amendement nr. 4 aanvaardt, er kans bestaat dat de intentie om bewijskracht te geven aan de handtekening van een rechtspersoon in gevaar komt. Het volstaat dat men weet wie er achter de rechtspersoon staat.

Le ministre fait remarquer que sur le plan judiciaire, la personne morale est responsable.

Un autre membre déclare aussi qu'il est sans doute clair qu'une personne morale peut être titulaire d'un certificat et que la signature électronique de cette personne morale a la même valeur qu'une signature normale, mais c'est autre chose de savoir précisément quelle personne physique a finalement émis la signature électronique pour cette personne morale. Il est évident que l'administrateur agit au nom de la société. Toutefois, en parlant au paragraphe 4 d'une signature d'une personne morale, on sème un doute et on crée une imprécision.

En ce qui concerne le premier point, cet orateur n'est pas tout à fait d'accord avec le ministre. Le paragraphe 4 prévoit qu'une signature électronique avancée est assimilée lorsqu'elle satisfait aux exigences de l'article 1322, deuxième alinéa, du Code civil. Cette disposition a été modifiée par la loi du 20 octobre 2000 et dit maintenant «Peut, pour l'application de cet article, satisfaire aux exigences d'une signature, ...». Ce n'est donc pas automatique. L'assimilation n'est donc pas totale. Il ne devrait y avoir aucune discussion quant au fait qu'une signature électronique est identique à une signature classique.

Le ministre fait valoir que dans le texte de l'article 8, § 3, du projet, il est précisé que le prestataire du service de certification doit vérifier si la personne est bien habilitée à engager la personne morale qui détient le certificat.

Un membre se demande si c'est bien applicable dans la pratique. Il lui semble beaucoup plus simple de supprimer le dernier membre de phrase de l'article 4, § 4.

Dans l'esprit du ministre, la responsabilité des personnes sera vite identifiée puisque le titulaire doit donner le nom des personnes responsables. Derrière les titulaires de certificat qui sont des personnes morales, se trouvent des personnes physiques responsables.

Un membre de la commission revient au problème de la *corporate governance* et la responsabilité. Si une partie contractante ne peut savoir quel administrateur a pris une décision, c'est négatif du point de vue de la transparence de la gestion d'une entreprise. Le cas échéant, il faut pouvoir constater la responsabilité des administrateurs individuels après-coup.

Pour le ministre les garanties de transparence étaient suffisantes.

Il répète que si la commission accepte l'amendement n° 4, cela risque de mettre en cause l'intention de donner une force probante à la signature d'une personne morale. Il suffit que l'on sait qui est derrière la personne morale.

Een commissielid merkt in dit verband op dat het systeem waarin artikel 8, § 3, voorziet, niet sluitend is, zeker niet bij wijzigingen van de vertegenwoordigers van rechtspersonen. Er is geen enkele zekerheid dat het register correct zal worden bijgehouden. Daarom stelt spreker dat in ieder geval ook artikel 8, § 3, moet worden aangepast.

Een ander lid vraagt zich ook af of men er zeker van is dat de naam van de persoon die het bevel tot handtekenen heeft gegeven, ook gevonden kan worden. Het volstaat niet om te weten dat de rechtspersoon verantwoordelijk blijft. Artikel 8, § 3, moet dit probleem regelen. Een systeem zoals voorgesteld in dit artikel is niet praktisch toepasbaar.

De certificatedienstverlener kan immers onmogelijk op elk moment weten welke bestuurders de rechtspersonen kunnen verbinden.

De minister onderstreept dat men er aan kan denken om verschillende certificaten af te leveren voor een rechtspersoon.

Het lid repliceert dat het systeem dat wordt aangeraden door het wetsontwerp, het mogelijk maakt een identieke sleutel te hebben voor meerdere vertegenwoordigers van eenzelfde rechtspersoon. Alhoewel de elektronische handtekening de rechtspersoon bindt, is iedereen die een document tekent, altijd op een bepaalde manier persoonlijk verantwoordelijk. Men kan dit niet verhullen door de instelling van de elektronische handtekening. In geval van geschillen binnen de rechtspersoon die certificaathouder is moet diegene die de handtekening geplaatst heeft, opgespoord kunnen worden.

Volgens een lid is de eenvoudigste oplossing het aanvaarden van amendement nr. 4.

De minister houdt vol dat men de elektronische handtekening ook moet invoeren voor rechtspersonen. Hij vraagt zich af of men aan het einde van artikel 8, § 3, geen bepaling kan toevoegen die moet toelaten achter elke privé-sleutel een natuurlijke persoon te identificeren.

Een andere manier om uit de discussie te komen, zou erin bestaan een certificaat altijd aan een fysieke persoon te verbinden.

Een lid merkt op dat het probleem rond de term «kan» uit artikel 1322, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, nog niet is opgelost.

In de actuele bewoording van § 4, is er geen volledige gelijkwaardigheid tussen de geavanceerde elektronische handtekening en de klassieke handtekening.

De minister herinnert eraan dat de richtlijn in artikel 5 een duidelijk onderscheid maakt tussen de ontvankelijkheid aan de ene kant en de bewijskracht aan de andere kant. Welnu hier wordt dit artikel 5 omge-

Un membre de la commission remarque à cet égard que le système prévu à l'article 8, § 3, n'est pas concluant, certainement pas en cas de modification des représentants des personnes morales. On n'a aucune certitude que le registre sera correctement tenu à jour. C'est pourquoi l'orateur déclare qu'il faut en tout cas adapter l'article 8, § 3.

Un autre membre se demande aussi si on a la certitude de retrouver le nom de la personne qui a émis l'ordre de signature. Il ne suffit pas de savoir que la personne morale reste responsable. L'article 8, § 3, devrait régler la question. Un système tel que préconisé à cet article est impraticable.

Il est en effet impossible pour le prestataire de services de savoir à tout moment quels administrateurs peuvent engager les personnes morales.

Le ministre souligne que l'on peut envisager de délivrer plusieurs certificats pour une personne morale.

Le membre réplique que le système que préconise le projet de loi permet d'avoir une clé identique pour plusieurs représentants d'une même personne morale. Bien que la signature électronique engage la personne morale, lorsque quelqu'un signe un document, il prend toujours une responsabilité personnelle. Et on ne peut pas l'occulter par l'instauration de la signature électronique. Il faut une traçabilité de la signature en cas de contentieux à l'intérieur de la personne morale titulaire du certificat.

Selon un membre, la solution la plus simple consiste à accepter l'amendement n° 4.

Le ministre maintient qu'il faut introduire la signature électronique pour les personnes morales. Il se demande si l'on ne pourrait pas ajouter quelque chose in fine de l'article 8, § 3, qui permettrait d'identifier derrière chaque clé privée une personne physique.

Une autre façon d'en sortir serait de toujours lier un certificat à une personne physique.

Un membre remarque que le problème concernant le terme «peut» de l'article 1322, deuxième alinéa, du Code civil, n'est pas encore résolu.

Dans la formulation actuelle du § 4, il n'y a pas d'équivalence totale entre la signature électronique avancée et la signature classique.

Le ministre rappelle que la directive, dans son article 5, fait clairement la distinction entre la recevabilité, d'une part, et la force probante, d'autre part. Or, ici, on transpose cet article 5. La loi du 20 octobre

zet. De wet van 20 oktober 2000 bepaalt enkel het aspect van de ontvankelijkheid van alle types elektronische handtekeningen.

Artikel 5 van de richtlijn voorziet in de ontvankelijkheid van alle types handtekeningen en de bewijskracht van een enkele categorie handtekeningen, gezet op basis van een veilig certificaat.

Toch maakt een commissielid een onderscheid tussen wat bepaald is in littera a) en in littera b) van artikel 5, punt 1, van de richtlijn 1999/93/EG.

Met betrekking tot littera b) is de verwijzing naar artikel 1322, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, terecht. Daar is het inderdaad « kan ».

Maar bij de omzetting van artikel 5, 1. a), zou men identiek dezelfde rechtskracht moeten geven aan een elektronische handtekening als aan een gewone handtekening. Maar doordat artikel 4, § 4, van het ontwerp nog verwijst naar artikel 1322, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, komt men in de problemen.

Er mag geen ambiguïteit bestaan over het feit dat een elektronische handtekening dezelfde rechtskracht heeft als een gewone handtekening.

De minister verklaart dat punt a) van artikel 5, 1. van de richtlijn de bewijskracht regelt. Punt b) regelt de ontvankelijkheid. De ontvankelijkheid is een ruime definitie van de elektronische handtekening. Dit aspect wordt geregeld door de wet van 20 oktober 2000, volgens welke een handtekening ontvankelijk kan zijn in de rechtbank. Op dat ogenblik staat het de rechter vrij om te onderzoeken of de handtekening beantwoordt aan alle eisen van de richtlijn. Hier heeft de rechter daarentegen deze vrijheid niet. Vanaf het ogenblik dat de elektronische handtekening geavanceerd is en gebaseerd op een gekwalificeerd certificaat, enz., is de bewijskracht gerealiseerd.

Een lid wenst dat er klaarheid komt over het feit of een vennootschap op naam van de vennootschap certificaathouder kan zijn dan wel of het natuurlijke personen, geïdentificeerd als organen van een vennootschap, zijn die een certificaat op hun naam hebben.

Volgens de minister is de certificaathouder de onderneming en de natuurlijke persoon is de verantwoordelijke voor de handtekening en aan hem wordt een sleutel toegekend. De minister bevestigt trouwens dat meerdere sleutels toegekend kunnen worden aan een enkele onderneming.

De heer De Grauwe dient het amendement nr. 12 in (zie Gedr. Stuk, Senaat, nr. 2-662/3, blz. 1 en 2). Hij laat opmerken dat in het gedrukte stuk een materiële fout is geslopen. In de eerste regel leze men « artikel 1323 » zoals in de oorspronkelijke tekst van het ontwerp en niet « artikel 1322 ».

Volgens de auteur heeft dit amendement, dat trouwens grotendeels overeenstemt met het amendement

2000 organise uniquement l'aspect de la recevabilité de tous types de signatures électroniques.

L'article 5 de la directive envisage la recevabilité de tous types de signatures et la force probante d'une seule catégorie de signatures, délivrées sur la base d'un certificat sécurisé.

Malgré tout, un membre de la commission fait une distinction entre ce que dit le littera a) et le littera b) de l'article 5, point 1, de la directive 1999/93/CE.

En ce qui concerne le littera b), le renvoi à l'article 1322, deuxième alinéa, du Code civil, est justifié. Il dit en effet « peut ».

Mais lors de la transposition de l'article 5, 1. a), il faudrait donner une valeur juridique identique à une signature électronique et à une signature classique. Mais du fait que l'article 4, § 4, du projet renvoie encore à l'article 1322, deuxième alinéa, du Code civil, il y a un problème.

Il ne peut y avoir d'ambiguïté quant au fait qu'une signature électronique a la même valeur juridique qu'une signature normale.

Le ministre déclare que le point a) de l'article 5, 1., de la directive règle la force probante. Le point b) règle la recevabilité. La recevabilité est une définition large de la signature électronique. Cet aspect est organisé par la loi du 20 octobre 2000, par laquelle une signature peut être recevable en justice. À ce moment-là, le juge a la latitude d'examiner si la signature répond bien aux exigences de la directive. Par contre, ici, le juge n'aura pas cette latitude. À partir du moment où la signature électronique est avancée et basée sur un certificat qualifié etc., la force probante est réalisée.

Un membre souhaite que l'on fasse la clarté sur le fait de savoir si une société peut être titulaire du certificat au nom de la société ou si ce sont des personnes physiques, identifiées comme organes de la société, qui ont un certificat à leur nom.

Selon le ministre, le titulaire du certificat est la société et la personne physique est le responsable de la signature et il lui est accordé une clé. Le ministre confirme d'ailleurs que plusieurs clés peuvent être accordées à une seule société.

M. De Grauwe dépose l'amendement n° 12 (voir doc. Sénat, n° 2-662/3, pp. 1 et 2). Il fait remarquer qu'une erreur matérielle s'est glissée dans le document imprimé. Il convient de lire, à la première ligne, les mots « article 1323 » comme ils figurent dans le texte initial du projet, et non pas les mots « article 1322 ».

D'après l'auteur, cet amendement, qui correspond d'ailleurs dans une large mesure à l'amendement n° 4,

nr. 4, tot doel te vermijden dat er geen equivalentie zou zijn tussen elektronische en klassieke handtekeningen. Dit amendement neemt de twijfel bij de huidige formulering van artikel 4, § 4, weg. Toch is het amendement nr. 12 minder verregaand dan het amendement nr. 4 omdat het amendement nr. 4 ook het laatste deel van de voorgestelde paragraaf wil schrappen. Het amendement nr. 12 behoudt het principe dat een rechtspersoon certificaathouder kan zijn.

Een lid betwijfelt of de bepalingen van dit ontwerp en die van de wet van 20 oktober 2000 wel volstaan voor de volledige omzetting van artikel 5, § 2, van de richtlijn.

De heer De Grauwe dient vervolgens het amendement nr. 13 in (zie Gedr. Stuk, Senaat, nr. 2-662/3, blz. 2). Dit amendement beoogt alleen de letterlijke omzetting van het artikel 5.2. van de Europese richtlijn 93/99 in het Belgisch recht.

Het amendement nr. 4 wordt verworpen met 6 tegen 2 stemmen.

Het amendement nr. 12, zoals gecorrigeerd, wordt aangenomen met 7 stemmen tegen 1 stem.

Het amendement nr. 13 wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Artikel 8

De heer Steverlynck dient een amendement nr. 5 in, dat ertoe strekt de eerste paragraaf van dit artikel te doen vervallen.

De indiener verwijst naar de verantwoording bij zijn amendement (*ibidem*, blz. 3).

De minister vindt deze paragraaf niet overbodig. Onderafdeling 1 betreft immers de opdrachten van de certificatie dienstverlener, het creëren van een privé- en van een publieke sleutel. Artikel 14 (onderafdeling 4) beoogt daarentegen het stelsel van de aansprakelijkheid van deze dienstverleners.

De heer Steverlynck dient het amendement nr. 6 in, dat ertoe strekt paragraaf 3 van artikel 8 te doen vervallen (*ibidem*, blz. 3).

De heer De Grauwe dient het amendement nr. 14 in (zie Gedr. Stuk, Senaat, nr. 2-662/3, blz. 2 en 3). Dit amendement strekt ertoe de derde paragraaf van artikel 8 te vervangen en sluit in feite nauw aan bij het amendement nr. 12. In feite moeten de beide amendementen samen gelezen worden. De auteur stipt aan dat de bedoeling van dit amendement erin bestaat alle twijfel weg te nemen en ervoor te zorgen dat het mogelijk moet zijn om achteraf aansprakelijkheden te kunnen vaststellen.

Een lid antwoordt dat wanneer gesteld wordt dat individuele personen elektronische handtekeningen hebben voor henzelf maar verwijzend naar een rechts-

visé à éviter qu'il n'y ait pas équivalence entre les signatures électroniques et classiques. Cet amendement enlève tout doute par rapport à la formulation actuelle de l'article 4, § 4. Mais l'amendement n° 12 va moins loin que l'amendement n° 4 parce que l'amendement n° 4 supprime aussi la dernière partie du paragraphe proposé. L'amendement n° 12 maintient le principe qu'une personne morale peut être titulaire d'un certificat.

Un membre doute que les dispositions du présent projet et celles de la loi du 20 octobre 2000 soient suffisantes pour permettre la transposition complète de l'article 5, § 2, de la directive.

M. De Grauwe dépose ensuite l'amendement n° 13 (voir doc. Sénat, n° 2-663/3, p. 2). Cet amendement ne vise qu'à transposer littéralement l'article 5.2. de la directive européenne 93/99 dans le droit belge.

L'amendement n° 4 est rejeté par 6 voix contre 2.

L'amendement n° 12, tel que corrigé, est adopté par 7 voix contre 1.

L'amendement n° 13 est adopté à l'unanimité par les 8 membres présents.

Article 8

M. Steverlynck dépose un amendement n° 5, qui vise à supprimer le premier paragraphe de cet article.

L'auteur renvoie à la justification de son amendement (*ibidem*, p. 3).

Le ministre trouve que ce paragraphe n'est pas superflu. La sous-section 1 concerne en effet les missions du prestataire de service de certification, la création d'une clé privée et d'une clé publique. L'article 14 (sous-section 4) vise par contre le régime de responsabilité de ces prestataires de service.

M. Steverlynck dépose l'amendement n° 6, qui vise à supprimer le paragraphe 3 de l'article 8 (*ibidem*, page 3).

M. De Grauwe dépose l'amendement n° 14 (voir doc. Sénat, n° 2-662/3, pp. 2 et 3). Cet amendement vise à remplacer le troisième paragraphe de l'article 8 et est en fait très proche de l'amendement n° 12. En fait, les deux amendements doivent être lus ensemble. L'auteur indique que l'intention de cet amendement est d'éliminer le moindre doute et de prévoir qu'il doit être possible de constater des responsabilités après-coup.

Un membre répond que si l'on dit que des personnes individuelles disposent de signatures électroniques pour elles-mêmes mais renvoyant à une personne

persoon, zij niet de handtekening zetten van de rechtspersoon maar hun individuele handtekening. Artikel 8, § 3, van het ontwerp, voert een register in voor de rechtspersonen zodanig dat men achteraf kan nagaan welke natuurlijke persoon gebruik gemaakt heeft van de handtekening. Doch wanneer het individu dat de rechtspersoon verbindt een eigen elektronische handtekening heeft, weet diegene met wie hij contracteert toch onmiddellijk welke individuele persoon de rechtspersoon verbindt. Het voorgesteld register lijkt bijgevolg overbodig. Volgens dit lid heerst hier een verwarring tussen enerzijds de certificaathouder en anderzijds de persoon die de elektronische handtekening mag gebruiken.

De auteur van het amendement merkt op dat een van de mogelijke oplossingen voor dit probleem bestond uit een systeem waarbij alleen natuurlijke personen elektronische handtekeningen plaatsen. De minister heeft zich tegen die optie verzet. Hij geeft de voorkeur aan een systeem waarbij de rechtspersoon dat ook kan doen. Gegeven die keuze is het noodzakelijk om te voorzien in de mogelijkheid dat wanneer de handtekening van de rechtspersoon wordt gebruikt, toch een identificatie mogelijk is van de natuurlijke persoon die de handeling heeft gesteld.

Volgens een ander lid is de voorgestelde oplossing aanvaardbaar, zelfs als er idealiter een handtekening per persoon nodig is. Het probleem bestond erin terug te vinden wie de opdracht had gegeven. In de contractuele relatie tussen de rechtspersoon en zijn onderhandelingspartner volstaat het dat deze laatste weet dat de contractuele relatie zeker is. Het feit dat de gecertificeerde elektronische handtekening werd gezet, maakt dat de overeenkomst tussen de beide partijen bestaat. Wel moet de oorspronkelijke opdrachtgever worden gevonden ingeval er een conflict zou ontstaan en de rechtspersoon zelf moet kunnen weten wie de auteur van deze handtekening is, zodat de persoonlijke verantwoordelijkheid eventueel kan worden ingeroepen.

De amendementen nrs. 5 en 6 worden verworpen met 6 tegen 2 stemmen. Het amendement nr. 14 wordt aangenomen met 7 stemmen bij 1 onthouding.

Artikel 12

De heer Steverlynck dient de amendementen nrs. 7 en 8 in (*ibidem*, blz. 3 en 4).

Het amendement nr. 7 strekt ertoe het opschrift van onderafdeling 3 te verruimen teneinde duidelijk te maken dat ook de schorsing van de gekwalificeerde certificaten mogelijk wordt gemaakt.

Het amendement nr. 8 heeft tot doel paragraaf 3 van artikel 12 in die zin aan te passen.

Het ontwerp zoals voorgesteld, voorziet geen regeling voor de schorsing van een certificaat. Nochtans is

morale, elles n'apposent pas la signature de la personne morale, mais bien leur signature individuelle. L'article 8, § 3, du projet instaure un registre pour les personnes morales, de sorte que l'on pourra vérifier par la suite quelle personne physique a utilisé la signature. Toutefois, si l'individu qui engage la personne morale a sa propre signature électronique, celui avec qui il contracte sait de toute façon tout de suite quelle personne individuelle engage la personne morale. Le registre proposé semble par conséquent superflu. D'après ce membre, il y a confusion entre d'une part, le titulaire du certificat et, d'autre part, la personne qui peut utiliser la signature électronique.

L'auteur de l'amendement remarque que l'une des solutions possibles à ce problème consistait en un système par lequel seules des personnes physiques émettraient des signatures électroniques. Le ministre s'est opposé à cette option. Il donne la préférence à un système par lequel la personne morale le peut également. Étant donné ce choix, il est nécessaire de prévoir la possibilité d'une identification de la personne physique ayant posé l'acte quand la signature de la personne morale est utilisée.

Selon un autre membre, la solution proposée est acceptable même si, idéalement, il devrait y avoir une signature par personne. Le problème était de pouvoir retrouver qui était le donneur d'ordre. Dans la relation contractuelle entre la personne morale et son interlocuteur, il suffit pour l'interlocuteur qu'il sache que la relation contractuelle est certaine. Le fait que la signature électronique certifiée ait été produite, fait que la convention entre les deux partis existe. Ce qu'il faut retrouver, c'est le donneur d'ordre initial pour le cas où il y aurait un conflit et que la personne morale elle-même puisse revoir qui est l'auteur de cette signature pour que la responsabilité personnelle puisse éventuellement être engagée.

Les amendements n°s 5 et 6 sont rejetés par 6 voix contre 2. L'amendement n° 14 est adopté par 7 voix et 1 abstention.

Article 12

M. Steverlynck dépose les amendements n°s 7 et 8 (*ibidem*, pp. 3 et 4).

L'amendement n° 7 vise à élargir l'intitulé de la sous-section 3 afin de préciser qu'il est possible de suspendre les certificats qualifiés.

L'amendement n° 8 vise à adapter le paragraphe 3 de l'article 12 dans ce sens.

Tel que proposé, le projet ne prévoit de réglementation en vue de la suspension d'un certificat. Pourtant,

het belangrijk in deze mogelijkheid te voorzien bijvoorbeeld wanneer er vermoedens zijn dat de privé-sleutel in verkeerde handen is gevallen. Nadien zou dezelfde chipkaart opnieuw geactiveerd moeten kunnen worden door de certificatie dienstverlener op verzoek van de certificaathouder, zonder opnieuw de volledige procedure te moeten doorlopen.

In Frankrijk bijvoorbeeld is hierin voorzien.

De minister vraagt deze amendementen te verwerpen omdat ze volgens hem een gevaar inhouden.

De minister wenst echt dat de certificatie dienstverlener verantwoordelijk wordt gesteld als hij het certificaat niet onmiddellijk herroept op verzoek van de houder. De minister geeft de raad om uiterst voorzichtig te zijn op dit punt en in een maximale juridische beveiliging te voorzien.

Om in een opschortingsstelsel te voorzien, moet men trouwens ook een bepaald aantal criteria definiëren voor de opschorting, de periode ervan, enz. En de minister denkt dat voor de juridische veiligheid de invoering van de opschorting vermeden moet worden. Bovendien voorziet de richtlijn in geen opschortingsformule. De richtlijn voorziet enkel de herroeping precies met het oog op de totale juridische veiligheid van de transacties.

Een lid vraagt wat men verstaat onder «De herroeping van een certificaat is definitief.» (§ 3)? Betekent dit bijvoorbeeld dat een onderneming die op een bepaald ogenblik om welke reden dan ook haar certificaat wil intrekken, in de toekomst niet meer de mogelijkheid heeft om opnieuw een certificaat te vragen?

De minister antwoordt dat dit niet het geval is. De herroeping is enkel definitief voor het betrokken certificaat. Dit doet niets af aan het feit dat een nieuw certificaat kan worden aangevraagd.

De indiener van het amendement acht de houding van de minister met betrekking tot de mogelijkheid tot schorsing al te streng. Het lid maakt de vergelijking met het systeem van Card Stop voor bankkaarten. Zijn amendementen hebben tot doel tegemoet te komen aan bepaalde praktische problemen op een manier zoals trouwens ook in andere landen gebeurt.

De minister meent evenwel dat vertrouwen de sleutel vormt voor het succes van de elektronische handel. Hij wil dan ook streng blijven op dit punt.

De voorgaande spreker stelt dat in een systeem van schorsing deze enkel door de certificaathouder kan worden beëindigd. Het bouwt enkel soepelheid in zodat men geen nieuwe aanvraag moet doen en nieuwe sleutels moet krijgen.

De amendementen nrs. 7 en 8 worden verworpen met 6 stemmen tegen 1 stem bij 1 onthouding.

il est important de prévoir cette possibilité, par exemple lorsqu'il existe des présomptions que la clé privée est tombée en des mains indelicates. Par la suite la même carte à puces pourrait être réactivée par le prestataire de service de certification à la demande du titulaire du certificat, sans qu'il soit nécessaire de recommencer toute la procédure.

En France par exemple, c'est prévu.

Le ministre demande de rejeter ces amendements parce que d'après lui ils comportent un danger.

Le ministre voudrait vraiment que le prestataire du service de certification soit responsable s'il ne révoque pas immédiatement le certificat à la demande du titulaire. Le ministre recommande d'être très prudent sur ce point et de se donner une sécurité juridique maximale.

Prévoir un régime de suspension supposerait d'ailleurs que l'on définit aussi un certain nombre de critères qui déterminent la suspension, sa période, etc. Et le ministre de penser que pour la sécurité juridique, il faut éviter d'introduire la suspension. De plus, la directive ne prévoit pas la formule de la suspension. La directive ne prévoit que la révocation pour justement asseoir totalement la sécurité juridique des transactions.

Un membre voudrait savoir ce que l'on entend par «La révocation d'un certificat est définitive.» (§ 3)? Cela signifie-t-il, par exemple, qu'une société qui, à un moment donné, considérerait, pour un motif quelconque, qu'elle veut retirer son certificat, n'aurait plus la possibilité à l'avenir de réintroduire une demande de certification?

Le ministre répond que ce n'est pas le cas. La révocation n'est définitive que pour ce certificat-là. Cela ne porte aucun préjudice à l'introduction d'une nouvelle demande.

L'auteur de l'amendement estime que l'attitude du ministre par rapport à la possibilité de suspension est trop sévère. Le membre fait la comparaison avec le Card Stop pour les cartes de banque. Ses amendements ont pour but de rencontrer certains problèmes pratiques comme on le fait d'ailleurs dans d'autres pays.

Le ministre estime cependant que la confiance est la clé du succès du commerce électronique. Il reste dès lors ferme sur ce point.

L'orateur précédent déclare qu'en cas de système de suspension, celle-ci ne peut être interrompue que par le titulaire du certificat. Cela ne fait qu'introduire plus de souplesse, afin de ne pas devoir introduire une nouvelle demande et d'attendre de nouvelles clés.

Les amendements n°s 7 et 8 sont rejetés par 6 voix contre 1 et 1 abstention.

Artikel 16

Amendement nr. 9 van de heer Steverlynck beoogt in paragraaf 1 de woorden «voor het publiek bestemd» te doen vervallen. Er bestaat volgens de indiener immers geen reden om de gelijkstelling te beperken tot certificaten bestemd voor het publiek. In de richtlijn is dit evenmin voorzien.

Na de opmerking van de minister dat deze woorden wel degelijk voorkomen in artikel 7, punt 1, van de richtlijn, trekt de indiener zijn amendement nr. 9 in.

Artikel 20

Op dit artikel dient de heer Thissen een amendement nr. 10 in dat tot doel heeft de tekst van paragraaf 5 te verduidelijken. Hij verwijst naar de verantwoording van zijn amendement dat volgens hem niets wijzigt aan de grond van het artikel.

Het amendement nr. 10 wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Het geamendeerde wetsontwerp in zijn geheel wordt eenparig aangenomen door de 8 aanwezige leden.

Dit verslag werd eenparig goedgekeurd door de 8 aanwezige leden.

De rapporteur,
Jan STEVERLYNCK.

De voorzitter,
Paul DE GRAUWE.

*
* *

TEKSTGEAMENDEERDDOORDECOMMISSIE

—————
Zie Stuk Senaat, nr. 2-662/5.

Article 16

L'amendement n° 9 de M. Steverlynck vise à supprimer les mots «à l'intention du public» au paragraphe 1er. D'après l'auteur, il n'y a en effet aucune raison de limiter l'assimilation aux certificats destinés au public. Ce n'est pas non plus prévu par la directive.

Après la remarque du ministre, selon lequel ces termes figurent effectivement à l'article 7, point 1, de la directive, l'auteur retire son amendement n° 9.

Article 20

À cet article, M. Thissen introduit un amendement n° 10, qui vise à clarifier le texte du § 5. Il renvoie à la justification de son amendement, qui, d'après lui, ne change rien quant au fond de l'article.

L'amendement n° 10 est adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

L'ensemble du projet de loi, tel qu'amendé, a été adopté à l'unanimité des 8 membres présents.

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 8 membres présents.

Le rapporteur,
Jan STEVERLYNCK.

Le président,
Paul DE GRAUWE.

*
* *

TEXTE AMENDÉ PAR LA COMMISSION

—————
Voir doc. Sénat, n° 2-662/5.